

Đ o đ c Ph t giáo đ a căn b n trên Gi i-Đ nh-Tu và đ c soi sáng b i lý duyên kh i, t đ , nhân qu -Luân h i và vô ngã... trong bài phát bi u này tôi ch nêu lên ngu n g c và m c đích c a Gi i nh m gi i đáp ph n nào th c m c c a các Ph t t , các nhà nghiên c u khi đ c p đ n v n đ Gi i lu t c a đ o Ph t.

Ngũn G c Đ o Đ c Ph t Giáo

Thích Chí Thi n

(H i th o "Đ o đ c Ph t giáo trong th i hi n đ i", Vi n Nghiên c u Ph t h c VN, Sài Gòn, 1993)

--- o0o ---

Đĩc Phĩt giỏo đĩa căn bĩn trĩn Giĩi-Đĩnh-Tuĩ và đĩc soi sỏng bĩi lý dũyĩn khĩi, tĩ đĩ, nhĩn quĩ-Luĩn hĩi và vĩ ngĩ... trĩng bĩi phỏt bĩi u nỏi tĩi chĩi nũu lĩn ngũn gĩc và mĩc đĩch cĩa Giĩi nhĩm giĩi đỏp phĩn nỏi thĩc mĩc cĩa cỏc Phĩt tĩ, cỏc nhĩn nghiĩn cĩu khĩi đĩ cĩ p đĩn vĩn đĩ Giĩi luĩt cĩa đĩc Phĩt. Ngũĩi ta thĩĩng hĩi cĩ phĩi đĩc Phĩt giỏo lỏ mĩt thĩ đĩc đĩc dũy tĩm và mĩc đĩch cĩa nĩ lỏ xỏy đĩng hĩnh phĩc cho thĩ giĩi bĩn kĩi? Cỏu hĩi thĩ 2: Giĩi luĩt cĩa đĩc Phĩt phĩi chỏng lỏ nhĩng giỏo đĩi u rỏng buĩc và hỏm đĩa tĩn đĩ rĩng ỏi phĩm giĩi sĩ đĩa đĩa ngĩc?

Nhĩng vĩn đĩ nỏi cĩn phĩi đĩc giĩi đỏp, cĩ thĩ chũng ta mĩi thĩy đĩc chỏn giỏỏ trĩ đĩch thĩc cĩa nũu đĩc Phĩt giỏo.

Đĩc Phĩt Thĩch Ca Mũu Ni sỏu khĩi thỏn đĩc đĩc cĩi Bĩ Đĩ, đỏ quyĩt đĩnh trĩ vĩ vĩi xỏ hĩi và cuĩc sỏng cĩa con ngũĩi bĩnh thĩĩng. Mĩc đĩch giỏo hỏa cĩa Đĩc Phĩt nhĩm đĩm lĩi sỏ an lĩc, hĩnh phĩc cho con ngũĩi. Nhĩng gĩ đĩc Phĩt giĩng đĩy đĩu bĩt nguĩn tĩ cuĩc sỏng, tĩ hỏn cĩnh và con ngũĩi cĩ thĩ. Cũng vĩy đĩc Phĩt chĩ ra giĩi luĩt nhĩm xỏy đĩng mĩt nũn đĩc đĩc lỏm nũn tĩng cho sỏ thỏng tiĩn tĩm lĩnh và hĩnh phĩc cho nhĩn lĩi.

Tĩi vĩĩn Lĩc Uyĩn, đĩc Phĩt chũyĩn bỏnh xe phỏp luĩn lĩn đĩu tĩn trĩn thĩ gian nỏi. Sỏu bĩi thũyĩt phỏp y, 5 vĩ Sa mĩn nhĩm Tĩn giĩ Kĩĩu Trĩn Nhĩ lỏ nhĩng ngũĩi bĩn cũ cĩa Ngỏi tĩ bĩ con đĩĩng tu khĩ hĩnh ẻp xỏc, cĩ 5 vĩ xĩn quĩ y và sỏu đĩ đĩu đĩc quĩ A La Hỏn lỏ quĩ vĩ tĩi thĩĩng trĩng hỏnh đĩ tĩ Phĩt. Đĩ lỏ 5 vĩ đĩ tĩ đĩu tĩn xũt giỏ cĩa Phĩt và cũng lỏ giỏo đỏn Tỏng giỏỏ Phĩt giỏo đĩu tĩn, cĩ sỏ cho giỏo hĩi sỏu nỏi.

Tĩ đĩ, bĩt cĩ đĩ đĩc Phĩt đĩt chỏn đĩn đĩu đĩ lĩi đĩu cĩa tĩ bĩi và trĩ tuĩ. vĩi nhĩn cỏch sũu vĩĩt và lĩng tĩ vĩ lĩĩng, Ngỏi đỏ thũ phũc #273; cĩ lĩng ngũĩi. Đĩ đĩ cĩa Ngỏi (xũt giỏ cũng nhĩ tĩi giỏ) mĩi ngỏi mĩi đĩng.

Vỏo nỏm thĩ 3 sỏu ngỏi đĩc Phĩt thỏn đĩc, Vỏu Bĩmbisỏrỏ nũĩc Mỏ Kĩĩt Đỏ sỏu khĩi quy y đỏ dỏng cũng Phĩt rĩng Trũc Lỏm. Trĩng đĩ nhỏ vỏu cho xỏy cĩt đĩy đĩ tiĩn nghi đĩ dũng lỏm tĩnh xỏ. Cĩ thĩ nỏi đỏy lỏ trũ xĩ đĩu tĩn, mĩ đĩu mĩt giỏi đĩn mĩi, mĩt mỏnh nhỏ cĩa vĩc cĩ trũ cĩ tĩnh cỏch đĩnh cĩ, khỏc vĩi lĩi sỏng lỏng thỏnh cĩa cỏc đỏn Sa mĩn lũc bĩy giĩ.

Trong mùa an cĩ này, cĩ 1000 cĩ tĩ kheo cùng chung sĩ ng tĩ i Trĩc Lĩm là mĩ t đĩ c đĩ m khĩc biĩ t đĩ i vĩ i cĩc đĩn Sa mĩn khĩc thĩ i bĩ y giĩ . Cĩ lĩ do sĩ chung giĩ a cĩc Tĩ kheo, mĩ t ít giĩ i luĩ t cĩ tĩn cĩc nhĩ nhĩng vĩ i hĩn thĩ c "đĩ u nĩn làm vĩ đĩ u khĩng nĩn làm" đĩ c đĩ c Phĩ t nĩ ra.

Qua kinh nghiĩ m cuĩ c sĩ ng vĩ sĩ chúng nghiĩ m tĩm linh trĩn cuĩ c hĩn trĩn tĩm kiĩ m hĩ nh phĩc, đĩ a vĩo hoĩn cĩ nh, cĩn tĩn vĩ mĩ c đĩch hĩ nh đĩ n cuĩ c sĩ ng khĩc nhĩu cĩ a chúng sanh, đĩ c Phĩ t đĩ thi thĩ t ra nhĩ u cĩ p đĩ , chuĩ n mĩ c đĩ o đĩ c: Đĩ i vĩ i hĩn Xuĩ t gia cĩ 250 giĩ i cĩ a Tĩ kheo, 348 giĩ i cĩ a Tĩ kheo ni; đĩ i vĩ i hĩn tĩ i gia cĩ 5 giĩ i vĩ 10 thĩ n giĩ i, đĩ ng thĩ i cĩ 58 giĩ i Bĩ tĩt cho cĩ Xuĩ t gia vĩ tĩ i gia Bĩ tĩt.

Sĩ thĩ t hĩn nĩn, Giĩ i luĩ t cĩ a đĩ o Phĩ t khĩng phĩ i là nhĩ ng giỏ đĩ u đĩ c mĩ c khĩ i bĩ i thĩ n linh hĩ mĩ t đĩng sĩn nĩn nĩ; nĩ cũng khĩng phĩ i là nhĩ ng đĩ u do đĩ c Phĩ t tĩ ý đĩ t ra đĩ rĩn đĩ hay rĩng buĩ c tĩn đĩ . Vĩ lĩng tĩ bi, vĩ hĩ nh phĩc cho chúng sanh đĩ c Phĩ t chĩ ra giĩ i luĩ t, mĩ i giĩ i luĩ t đĩ c chĩ ra, đĩ c phĩ t đĩ u đĩ a vĩo 3 đĩ u kiĩ n thĩ c tĩ vĩ khĩc quan nhĩ t đĩ lĩ: Thĩ i-Xĩ -Vĩ , tĩ c là nhĩ ng qui luĩ t phĩp tĩ c do Phĩ t chĩ đĩ nh đĩ u là nhĩ ng qui đĩ nh đĩ c đĩ ra sau khi cĩc sĩ kiĩ n đĩ phĩt sĩn.

Đĩ làm sĩng tĩ vĩ n đĩ này, chúng ta hĩy lĩ y mĩ t vĩ dĩ , nhĩ giĩ i "Tam y" chĩ ng hĩ n, tĩ c theo luĩ t mĩ i Tĩ kheo phĩ i cĩ đĩ 3 tĩ m ỏ: Thĩ nhĩ ng-Trĩng-Hĩ . Nguyĩn nhĩn đĩ c Phĩ t chĩ ra 3 y là vĩ ngĩy xĩ a Ngĩi du hĩn tĩ Phĩ Xĩ Ly đĩ n Bĩ t Da La Thĩp, nĩ a đĩ nhĩ ng gĩ p thĩ i tĩ t giỏ buĩ t, vĩo bĩn đĩm Ngĩi phĩ i mĩ c 3 tĩ m ỏ mĩ i đĩ m, do kinh nghiĩ m y mĩ Phĩ t chĩ giĩ i Tam y.

Qua đĩ cho ta thĩ y mĩ i giĩ i luĩ t đĩ c Phĩ t chĩ ra đĩ u đĩ a trĩn sĩ kiĩ n thĩ c tĩ cĩ a cuĩ c sĩ ng. Ngĩi khĩng tĩ nhĩn đĩ t ra nhĩ u giĩ i luĩ t bĩ t chúng ta hĩn trĩ, chĩn là do hĩ nh nghiĩ p hĩ u lĩ u cĩ a chúng sanh mĩ đĩ c Phĩ t chĩ ra giĩ i luĩ t nhĩ m ngĩn ngĩ a cĩc ỏ bĩ t thĩ n phĩp, giĩp hĩn giĩ đĩ c thĩn tĩ nh, làm nĩ n tĩ ng cho sĩ phĩt trĩn tĩm linh thĩ ng đĩ n niĩ m hĩ nh phĩc an vĩ tĩ ch tĩ nh.

Lĩ do đĩ c Phĩ t chĩ giĩ i đĩ c Ngĩi nĩ trĩ c cĩc vĩ đĩ tĩ xuĩ t gia sau khi cĩ sĩ vĩ c trĩ nhĩ lĩ Tu Đĩ Na(Sudina) vĩ phĩ m trĩ nhĩ hĩ p mĩ đĩ c Phĩ t đĩ y là rĩ t trĩ m trĩ ng. Mĩ i lĩ do này đĩ c Phĩ t nhĩ c lĩ i trĩng Tĩng Chĩ bĩ kinh (Anguttara Ni kĩa) vĩ khi đĩ c Phĩ t trĩ lĩ i trĩ nhĩ lĩ Upali vĩ mĩ c đĩch trĩy n đĩ y giĩ i bĩ n (patimokkha) :

- 1/ Đũ Tăng giũ đũũ c mũ mũn.
- 2/ Đũ Tăng giũ đũũ c an lũ c.
- 3/ Đũ chũ ngũ cũc Tũ kheo khũ chũ ngũ.
- 4/ Đũ chũng Tũ kheo đũũ c an ũn hũo thuũn
- 5/ Đũ chũ ngũ cũc lũ u hũũ c trong hiũn tũ i.
- 6/ Đũ ngũng ngũ a cũc lũ u hũũ c đũ i sau
- 7/ Đũ tũ o tin tũũ ng cho nhũ ng ngũũ i ít tin tũũ ng
- 8/ Đũ tũng đũ c tin cho nhũ ng ngũũ i cũ lũng tin
- 9/ Đũ Chũnh phũp đũũ c vũ ng bũn
- 10/ Đũ phũ trũ cho luũ t.

"Nũy UPũli, đũy lũ 10 lý do nhũ mũ dũ y đũ cũc đũ tũ Nhũ Lũ i vũ lũ mũ c đũch giũ ng đũ y giũ i bũn" (bũn đũ chũ a Hũo thũũ ng Minh Chũu)

Nhũ vũ y cũu hũ i thũ nhũ t đũ đũũ c trũ lũ i, đũ o đũ c Phũt giũo khũng phũ i lũ mũ t thũ đũ o đũ c đũy tũm, nũ xuũ t phũt tũ kinh nghiũ mũ, tũ thũ c tũ cũũ c sũ ng vũ trong mũ i quan hũ giũ a ngũũ i vũ ngũũ i. Đũng thũ i mũ c đũch chũ a nũ lũ nhũn xũy đũng sũ nũ lũnh hũ nhũ phũc cho thũ giũ i vũ con ngũũ i hiũn tũ i.

Trũn cũ sũ nũy chũng tũ sũ lũm sũng tũ vũn đũ thũ 2 đũũ c nũu trong bũi thũm luũn nũy. Giũ i luũ t cũ a đũ o Phũt khũng phũ i lũ nhũ ng giũo đũũ rũng buũ c vũ hũm đũ a tũn đũ, mũ c đũ mũ i lũn thũ tũm qui ngũ giũ i hay Tũ kheo giũ i, Bũ tũt giũ i đũ trũ thũnh ngũũ i đũ tũ cũ a Phũt, cũc giũ i tũ phũt nguyũn phũ ng trũ nhũ ng đũũ giũ i cũ a Phũt, cũc giũ i tũ phũt nguyũn phũ ng trũ nhũ ng đũũ giũ i cũ a Phũt chũ. ũ đũy lũ sũ tũ nguyũn, tũ giũc hũoũn tũoũn, mũ c đũch chũ a nũ lũ tũ o trong tũm tũ cũ a ngũũ i giũ i tũ mũ t sũ thũ c tũ nhũ thũ t sũ, tũ o nũn mũ t ý thũ c đũ o đũ c cho nhũ ng hũnh đũng trong cũũ c sũ ng cũ a mũnh vũ vũ mũ i ngũũ i xũng quũnh trong giũ đũnh vũ xũ hũ i.

Sũu khi thũ giũ i, nũu hũnh giũ thũ c hiũn nhũ ng hũnh đũng vi phũ mũ cũc đũũ giũ i mũ t cũch cũ ý thũ c thũ i cũ thũ Sũm hũ i (trũ 4 đũũ giũ i quũn trũ ng cũ a hũng xuũ t giũ). Sũm hũ i ũ đũy khũng phũ i lũ sũ rũ a tũ i hay chũũ c tũ i, mũ chũnh lũ sũ thũ c tũ nhũ đũ i vũ i hũnh vi khũng hũ p vũ i đũ o đũ c cũ a mũnh đũ nhũ hũũ ng khũng tũ t cho bũn thũn vũ cho mũ i ngũũ i, tũ đũ phũt sũnh sũ hũ thũn vũ khũ i lũn ý thũ c sũ a đũ i nhũ mũ đũm lũ i sũ an lũ c, niũ mũ vui, hũ nhũ phũc cho thũ nhũn vũ cho bũn thũn.

Rũ tũng Giũ i luũ t cũ a đũ o Phũt lũ đũ o đũ c thũũ t thũ c hiũn tũ i, lũ nũn tũ ng cho cũũ c sũ ng hũ nhũ phũc vũ con đũũ ng phũt trũũn tũm lũnh.

Cũn bũn đũo đũc ỹ đũc đũc kũt trong bài kũ :

Chũ làm các đũu ỳc
Hũy làm các hũnh lũnh
Giũ tâm ỳ trong sũ ch
ỹ lũi chũ Phũt đũy (Kinh Phũp Cũ)

Đũ là con đũng đũ chúng ta thũnh đũt sũ tũ do và hũnh phũc thũt sũ ngay trong cuũc sũng cũa
chúng ta và trên thũ gian nũy chũ khũng phũi mũt thũ giũi xa xũm nũo khũc. Bũi vũ :

"Tũ do là ung dung trong rãng buũc
Hũnh Phũc là tũ tũi trong khũ đũu".

--- o0o ---

Thũch Chũ Thũn